

De sprong naar zelfstandigheid

Clemens de Olde

AGORA is een Nederlands-Vlaams magazine voor sociaalruimtelijke vraagstukken met abonnees en redacteurs aan beide zijden van de grens. In 'de Vergelijking' gaan we expliciet in op de verschillen en overeenkomsten tussen Nederland en Vlaanderen. Deze keer kijken we naar de woonpatronen van Vlaamse en Nederlandse studenten.

Bijna de helft van de Nederlandse en Vlaamse studenten verlaat het ouderlijk huis om te gaan studeren. Nederlandse studenten gaan op kamers, Vlamingen zoeken een kot. Een ogenschijnlijk vergelijkbaar fenomeen, maar met subtiele verschillen. Welke vorm heeft de eerste stap naar een zelfstandig huishouden in beide landen?

Eerst de cijfers. De studentenmonitoren van Vlaanderen en Nederland geven aan dat 47% van de Nederlandse studenten het ouderlijk huis verlaat; dat is ongeveer gelijk aan de 45% van Vlaanderen. In absolute aantallen is de Nederlandse primaire doelgroep voor studentenhuising 215.000 personen. Op basis van het inschrijvingscijfer van het studiejaar 2012-2013 en de studentenmonitor uit 2009 komen we op circa 97.333 studenten voor Vlaanderen. Uit de Europese cijfers van Eurostudent blijken de Lage Landen middenmoot. In Denemarken woont slechts 4% nog thuis maar op Malta zit 76% nog veilig onder de vleugels bij de ouders.

Gezin versus individu

De woonsituatie van Nederlandse studenten wordt centraal geregistreerd. De Dienst Uitvoering Onderwijs houdt de inschrijvingen van studenten bij en registreert daarbij ook of studenten uit- of thuiswonend zijn. Dat is relevant omdat de hoogte van de studiebeurs op basis daarvan varieert. Uitwonende studenten ontvangen een hogere tegemoetkoming omdat zij, zo is de gedachtegang, ook meer kosten hebben. Ook in Vlaanderen

ontvangen uitwonende studenten een hogere toelage, maar de Vlaamse studietoelage is alleen bedoeld voor studenten uit minder draagkrachtige gezinnen. Daarom biedt dit systeem geen mogelijkheid voor een universele registratie van de woonsituatie van studenten en is het lastiger te bepalen waar de Vlaamse studenten precies wonen en hoeveel studenten daadwerkelijk uitwonend zijn.

Dat wil niet zeggen dat de Vlaamse studenten niet op overheidssteun mogen rekenen, maar het systeem om studenten te financieren verschilt. De steun in Vlaanderen zit deels verwerkt in het collegegeld dat in Vlaanderen aanzienlijk lager ligt dan in Nederland (€610 versus €1835; normaal tarief 2013-2014). Daarnaast kent Vlaanderen ook gereduceerde tarieven voor minder draagkrachtige studenten. Een verdere maatregel in Vlaanderen is de kinderbijslag. Vlaamse ouders ontvangen voor hun studerende kinderen kinderbijslag tot het 25e jaar. In Nederland stopt de kinderbijslag als het kind 18 wordt. Dit laat een eerste belangrijk verschil zien. De belangrijkste financiering van het levensonderhoud tijdens de studie is in de twee landen op een verschillende maatschappelijke eenheid gericht. In Vlaanderen wordt het gezin gefinancierd voor het studerende kind, in Nederland krijgt de student als individu zijn studiebeurs op zijn rekening.

Verankering in de studentenstad

Ook de manier waarop de jongere die op kamers of op kot gaat administratief verankerd is in de studentenstad verschilt. Zo schrijft de Nederlandse student zich in bij de gemeente waar hij gaat wonen, daarmee wordt het adres van de kamer administratief het hoofdverblijf

Studenten op station Leuven onderweg naar het ouderlijk huis. Foto: Tim Devos

van deze burger. Op kamers gaan betekent daarmee een volwaardige verhuisbeweging naar de nieuwe woongemeente. De student die in Vlaanderen op kot gaat, hoeft zich niet in te schrijven bij de gemeente waar het kot staat. Het geregistreerde domicilie blijft het ouderlijk huis en het kot fungeert als tweede verblijfplaats. Vaak is het zelfs niet wenselijk voor de student om zich in zijn studentenstad in te schrijven omdat dat gemeentelijke belastingen met zich meebrengt, soms ook voor de verhuurder die dat dan ook zal ontmoedigen. In informatiefolders voor nieuwe studenten worden studenten wel geïnstrueerd om hun kotadres door te geven aan de onderwijsinstelling die het verwerkt in een register. De gemeentes hebben inzage in dat studentenregister en hebben zo inzicht in de studentenpopulatie. Het registreren is echter niet verplicht en studenten worden niet meegeteld in de bevolkingscijfers van de gemeente waar ze op kot zijn.

Weekritme

Dat iemand uitwonend is, zegt echter nog niets over hoe vaak iemand echt op haar kot/kamer is. Cijfers daarover zijn er niet en bij gebrek aan een uitgebreide sociologische studie zijn gesprekken met collega's en studenten, anekdotes, eigen ervaringen, website en informatiefolders de voornaamste bronnen. Daaruit ontstaat een eenduidig beeld van de verschillende ervaring van het uithuizige studentenleven in de twee landen. Zowel Vlaamse als Nederlandse studenten brengen vanzelfsprekend veel tijd door in hun nieuwe studentenstad, maar het is gebruikelijker dat Vlaamse studenten terugkeren naar het ouderlijk huis in de weekenden en de vakanties. Dat geldt voor studenten in alle jaren

van hun studie en het is te merken in de studentensteden. De universiteitsbuurt van Antwerpen is rustig in het weekend, veel broodjeszaken en andere voorzieningen zijn dan ook gesloten. Leuven, waar de studenten nog geconcentreerder zijn dan in Antwerpen, verruilt in de weekenden en zomers haar studenten voor toeristen.

Redenen die studenten geven voor de wekelijkse trek zijn hobby's en lidmaatschap van verenigingen in de plaats van herkomst – de jeugdbeweging is populair in België – de band met het gezin en het comfort thuis. De was moet gedaan worden en sommige studenten krijgen eten mee voor door de week. De wekelijkse pendel wordt treffend beschreven in een tip van Studentenvereniging Ichtus:

“Je staat op het perron moe van een hele week les, met een dikke valies aan de hand. En dan klinkt er een stem door het hele station: “De trein heeft een vertraging van 10 minuten.” (...) dit is het ideale moment om je cursus nog eens te bekijken, een boek te lezen en na te denken welke activiteiten van afgelopen week je straks aan je mama zult vertellen, en welke je best achterwege laat .”

Nederlands weekritme

Ook in Nederland zitten op vrijdagavond de treinen vol met huiswaarts kerende studenten maar de wekelijkse trek naar huis zwakt meestal af in de latere jaren van de studie. Studenten vinden wasserettes, koken samen en gaan zonder ouders op vakantie. Dit leidt er soms toe dat studenten het als lastig ervaren om de juiste balans te vinden tussen voldoen aan ouderlijke verwachtingen om je gezicht nog eens te laten zien en de aantrekkingskracht van het weekend 'thuis' doorbrengen in de

studentenstad. Die laatste moeilijkheid werd niet herkend door de Vlaamse studenten die ik sprak. Men gaf aan dat ouders wel verwachten dat de student in het weekend thuiskomt, maar dat studenten dat zelf ook graag doen. Daaruit volgt, zoals ook uit de administratieve status blijkt, dat het Vlaamse kot minder de status van eigen huis vervult dan de Nederlandse studentenkamer. Een van mijn eigen studenten verwoordde dat treffend: "Ik zie op kot gaan als op kamp door de week." De voorlichtingssite van de Universiteit Leiden toont aan hoe in Nederland over de stap naar de eerste kamer wordt gedacht: "Je gaat (...) misschien op kamers wonen en je bent nu zelf verantwoordelijk voor je geldzaken en je eigen leven." Het verschil wordt kernachtig verwoord door een Vlaming aan de TU Delft. Om nieuwe Vlaamse studenten voor te bereiden op de Nederlandse manier van doen, heeft deze een speciale informatiebrochure opgesteld. De onderstaande tip komt uit het hoofdstuk dat gaat over het zoeken naar een kamer en het hospiteren in een studentenhuus:

"Wanneer Nederlandse studenten beginnen te studeren ontstaat bij hen de gewoonte om tijdens het weekend niet naar huis te gaan, veel studenten wonen officieel niet meer bij hun ouders en gaan ongeveer om de drie weken naar hun ouders. (...) Als er wordt gevraagd of je elk weekend terug naar België gaat kan je hier beter niet "elk weekend" op antwoorden. Nederlanders doen dit ook niet elke week en zoeken ook voor het weekend een gezellige huisgenoot. Probeer 'Scouts' of een

andere jeugdvereniging niet als hobby op te geven: in Nederland zijn de padvindders niet zo populair als in België."

Tienmaandenconstructie

Ook in de zomers is het voor Vlaamse studenten gebruikelijk dat zij hun kot verlaten om terug te gaan naar het ouderlijk huis. Vlaamse vastgoedwebsite Immoweb vermeldt: "Eén van de kenmerken van de huurovereenkomst voor een studentenkamer is dat de duurtijd meestal 10 maanden bedraagt (van september tot juni) (...)". Overigens zijn er ook koten te vinden die voor het volledige jaar worden verhuurd en binnen de tienmaandenconstructie is er vaak wel een afspraak dat je na de zomer terug mag komen op hetzelfde kot. Het is niet zo dat de Vlaamse student zich dan de hele zomer thuis zit te vervelen. Ze werken, of zijn groepsleider in de diverse jeugdverenigingen en dragen zo bij aan de opvang van jongere kinderen tijdens de zomervakantie. Daarmee zijn de activiteiten tijdens de zomer wellicht niet radicaal verschillend van die van Nederlandse studenten, ook die werken veel, gaan op vakantie en eventueel op kamp met een vereniging. Maar dat het leven zich ook 's zomers in de studentenstad afspeelt is in Nederland niet vreemd. De Universiteit Leiden illustreert dat door de stad af te schilderen als prettige plek om de zomer door te brengen, met veel terrasjes en het strand op fietsafstand.

Tijdens introductieweken, zoals hier in Delft, is de student goed zichtbaar in de stad. Foto: Guus Krol

Het kot lijkt dus minder dan de studentenkamer een woonvorm die volledige onafhankelijkheid van het ouderlijk huis inhoudt. De verschillende administratieve regels, vormen van financiering en gebruiken rondom het naar huis gaan laten zien dat de sprong naar zelfstandigheid in Nederland iets eerder gemaakt wordt dan in Vlaanderen en in dat vroege stadium al groter is. Op kot gaan betekent natuurlijk ook een flinke toename van de zelfstandigheid, maar het starten van een eigen huishouden komt in Vlaanderen voor velen pas na het afstuderen.

Het Vlaamse kot vervult minder de status van eigen huis dan de Nederlandse studentenkamer

Teruggaan of blijven

De bindingen die men opbouwt in de studentenstad zijn ook belangrijk voor de stap die daarna wordt gezet. Gerard Marlet van de Atlas voor Gemeenten stelt dat integratie in de studentenstad ervoor zorgt dat studenten ook na hun studie blijven plakken. Die integratie is groter als de universiteitsgebouwen en woningen van studenten zich in de stad

bevinden en niet op een buitencampus. Zijn stelling wordt ondersteund door onderzoek van de RUG en NICIS dat benadrukt dat binding met de stad, na arbeidspotentieel, de belangrijkste variabele is om mensen in de stad te houden waar ze hebben gestudeerd.

Het is opvallend dat de bronnen in Vlaanderen over het behoud van studenten voor de stad schaars zijn. Afgezien van zorgen om een kennislucht uit de provincies Limburg en West-Vlaanderen loopt de discussie over het behouden van bepaalde groepen inwoners voor de stad in Vlaanderen langs de lijnen van stadsvlucht van jonge gezinnen. Ook in de context van stadsvlucht is het gezin in Vlaanderen een belangrijke eenheid en de discussie richt zich daarmee vooral op mensen die een levensstadium verder zijn dan de pas afgestudeerden. Hoewel de Vlaamse stadsvlucht sinds het jaar 2000 gekeerd lijkt, wordt de instroom van jonge gezinnen deels omhoog gebracht door migratie vanuit het buitenland en blijft er een zorg om de eigen hoger opgeleiden voor de stad te behouden. De burgemeester van Antwerpen lijkt zich daarvan bewust. Hij wil afgestudeerden goedkope woonruimte bieden, zo stelt hij in het septembernummer van het universiteitsmagazine: "Als ze hier goedkoop kunnen wonen blijven ze misschien een paar jaar. Met wat geluk vinden ze hier een fijne job, een partner, denken ze aan kindjes. Als de symbolische kaap van 30 is gerond en ze zijn dan nog hier, is de kans groot dat ze blijven."

Toch lijkt in Vlaanderen de aandacht voor de combinatie van afstuderen, toetreding tot de arbeidsmarkt en het kiezen van een woonplaats nog beperkt. De Nederlandse bronnen suggereren dat de mogelijkheid om te wonen en het sociale netwerk dat is opgebouwd in de studentenstad ook invloed heeft op het traject na het studeren. Het gebruik in Vlaanderen om tijdens de studietijd vaker terug te gaan naar de plaats van herkomst kan juist betekenen dat de binding met de stad tijdens de studietijd minder sterk wordt opgebouwd. Wellicht zou een vroegere volledige integratie van de studenten in het stedelijke en sociale weefsel daar aan bij kunnen dragen.

Clemens de Olde (clemens.deolde@uantwerpen.be) is promovendus stadssociologie aan de Universiteit Antwerpen. Tevens is hij redacteur van AGORA.

Literatuurselectie

Orr, D., C. Gwósc & N. Netz (2011) Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of indicators. Final report. Eurostudent IV 2008–2011. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.

Poulus, C. (2013) Landelijke Monitor Studentenhuisvesting. Delft: ABF Research.

TU Delft. Belgisch Boekje: Informatie over de bacheloropleiding Luchtvaart en Ruimtevaarttechniek voor Belgische scholieren. <http://tudelft2.sdwebsites.nl/index.php/op-kot-in-delft>.

Venhorst, V. et al (2011) Brain drain of brain gain? Hoger opgeleiden in steden in Nederland. Den Haag: Rijksuniversiteit Groningen/NICIS.

Wartenbergh, F. et al (2009) Studentenmonitor Vlaanderen. Nijmegen: Researchned BV i.o.v. Vlaams Departement Onderwijs en Vorming.

